

ת"פ 16504/07/19 - מפעת 1965 (1987) בע"מ, דשא - איכות הסביבה בע"מ, שמואל ולנסי, אייל ולנסי, חיים דבי, צי ואח'... נגד מדינת ישראל - המשרד להגנת הסביבה ואח'...

בית משפט השלום בפתח תקווה

ת"פ 16504-07-19 מדינת ישראל נ' מפעת 1965 (1987) בע"מ ואח'

1. מפעת 1965 (1987) בע"מ
2. דשא - איכות הסביבה בע"מ
3. שמואל ולנסי
4. אייל ולנסי
5. חיים דבי
6. ציון בדש
7. בנימין כהן
8. דרור ברניצקי
9. עבד אל חמיד חמידה
10. יואב רז

בפני
המבקשים

כבוד השופט עודד מורנו

מדינת ישראל - המשרד להגנת הסביבה

נגד
המשיבה

החלטה

מבוא:

בפניי בקשת ההגנה לפי סע' 108 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב) תשמ"ב - 1982 (להלן: החסד"פ), לחייב את המשיבה למסור לידי ההגנה אישור השלמת חקירה והנמקה אשר נערכה בתיק זה.

בקליפת אגוז אציין את תקציר האירועים הקודמים. תחילה דנתי בבקשה זו בהתאם לסע' 74 לחסד"פ, בהחלטתי מיום 17.07.2022 ומהנימוקים אותם ציינתי קבעתי כי על המשיבה למסור את אישור השלמת החקירה וההנמקה. על החלטה זו הוגש ערר על ידי המשיבה אשר נדון על ידי כב' השופט דרויאן ביום 21.11.22, שם נקבע בהסכמת הצדדים כי החלטה לפי סע' 74 לחסד"פ תבוטל והמבקשים יוכלו לפנות בבקשה זהה לבית משפט קמא בהתאם לסע' 108 לחסד"פ, וכך אכן נעשה.

אציין תחילה, כי האישור וההנמקה נמסרו לבית המשפט והוא עיין בהם טרם החלטתו בעניין סע' 74 לחסד"פ, ופעם נוספת, טרם ההחלטה הנוכחית, ביום 18.05.2023 והם סומנו במ/1.

טענות ב"כ הצדדים:

טיעוני הצדדים בהקשר זה נפרסו בפני בית המשפט הן בכתב מספר פעמים והן בדיונים שנערכו בעל פה. תמצית טיעוני המבקשים מפנה את הזרקור לכך שבכוונתם לטעון למישורים שונים של ביטול כתב אישום מחמת ההגנה מן הצדק, אם בשל שיהוי ואם בשל אכיפה בררנית, וכל עוד לא נמסר להם אישור השלמת החקירה והנימוקים, הרי שאין הם יכולים לבקר את החלטת הרשות המנהלית ולטעון בפני בית המשפט. לטעמם של ב"כ המבקשים אישור השלמת החקירה והנמקה אינם מהווים תרשומת פנימית, ויש למסור אותה לעיונם, וזאת בהתאם לפסיקה לה הפנו ואשר תומכת בטענתם.

אם נבקש לרכז את טעמי התנגדות המשיבה הרי שאישור השלמת החקירה והנימוקים מהווים תרשומת פנימית אשר נועדו לאפשר שיח חופשי בתוך הרשות המנהלית. ב"כ המשיבה פרט התנגדותו באריכות תוך כך שהוא מפנה לעובדה לפיה חזקת התקינות המנהלית לא נסתרה. המבקשים השתהו בבקשתם פרק זמן משמעותי והפנה לפסיקה אשר תומכת בטענותיו, כך שהמבקשים לא הציגו, ולו ראשית ראייה, המצדיקה את קבלת בקשתם. ב"כ המשיבה הפנה לשורת החלטות ופסקי דין אשר מחזקות את התנגדותו.

מסגרת נורמטיבית:

כפי שקבע בית המשפט העליון בדנ"פ 5387/20 רותם נ' מ"י (להלן: עניין רותם), הרי שניתן לתקוף את שיקול הדעת של התביעה בעניין העמדה לדין, אך יש לעשות זאת בפני הערכאה הפלילית הדיונית ולא במסגרת עתירה לבג"ץ. בית המשפט העליון עמד ארוכות על כך שהאכסניה הנורמטיבית המתאימה לכך היא טענת ההגנה מן הצדק בהתאם לסע' 149 (10) לחסד"פ, כאשר קיימות טענות של ההגנה בעניין פעולות המדינה אשר בוצעו בניגוד לעקרונות של צדק והגינות. הדבר נטען באופן עצמאי במנותק משאלות מתחום המשפט המנהלי, ותחת כנפיה של הגנה מן הצדק ניתן להעלות שורת טענות שבבסיסם מהוות תקיפת שיקול הדעת של התביעה. בין השאר, אישורי יועץ משפטי לממשלה בהליכים אשר טיעונים אישור, בין אם האישור ניתן מראש או בדיעבד (ראו ע"פ 3853/17 פלוני נ' מ"י באותו מקרה הוצג אישור בדיעבד בהעמדה לדין שהתקבל רק בשלב הדיון בערעור, ובית המשפט העליון לא מצא לנכון להתחשב בו והורה על ביטול האישום הרלבנטי).

עוד יש לציין כי פסק הדין בעניין רותם לא קבע מסמרות בנוגע לשאלה כיצד יש להכריע בעניין טענות העולות נגד שיקול הדעת התביעתי תוך כדי ניהול ההליך בעניין תקיפת החלטת ביניים שמבצעת התביעה. יחד עם זאת, כב' השופט הנדל בעניין רותם אמנם הסתייג מהאפשרות לתקוף החלטות כגון דא, אך בנוסף הדגיש כי טענות מסוג זה אינן מתאימות לשיטתנו, אך זאת ככל שהם מתבססות על "אדני המשפט המנהלי", משמע תקיפת סבירות ההחלטה. ברם, במקרים המתאימים ניתן תחת הכותרת של הגנה מן הצדק לעתור בפני בית משפט לסעדים שונים התוקפים את שיקול הדעת, שכן הסעדים אשר ההגנה מן הצדק מאפשרת להגנה הינם מגוונים (ע"פ 5975/14 אגבריה נ' מ"י, המרת אישום מחמיר באישום מקל יותר; ת"פ (מחוזי ת"א) 12935-02-17 מ"י נ' שמעוני; ת"פ (מחוזי ירושלים) 28759-05-15 מ"י נ' מלכה, באותם מקרים בית המשפט הורה למדינה להימנע מהשלמות חקירה בהתאם לדוקטרינת ההגנה מן הצדק ולאור בקשת ההגנה).

כב' השופט יצחק עמית בספרו "**חסרונות ואינטרסים מוגנים - הליכי גילוי ועיון במשפט האזרחי והפלילי**" (פורסם בנובו), עומד בפרק י"ט על ההבחנה בין סע' 74 ל-108 לחסד"פ ובין חופש המידע לטענות בדבר אכיפה בררנית והגנה מן הצדק (להלן: עמית). כפי שמציין כב' השופט עמית ונקבע בבג"ץ **4922/19 אפרים נווה נ' מ"י** (להלן: עניין נווה), כי במסגרת סע' 108 לחסד"פ רשאי בית המשפט, לצורך טענת הגנה מן הצדק, וככל והוא סבור כי יעשה צדק עם הנאשם, להרחיב את היריעה בדבר היקף זכות הגילוי והעיון "**גם לגבי חומרים רלבנטיים שאינם נופלים לתוך הקטגוריה של חומר חקירה לפי סע' 74**" (שם, פסקה 27).

עוד נקבע בעניין נווה שאין להורות על מסירת מידע מכוח סע' 108 לחסד"פ ללא ראיות ראשוניות ושימוש בסע' זה יעשה אך ורק לאחר שהנאשם "**פסע אל גדרה של הטענה לאכיפה בררנית לפי סע' 149 (10) לחסד"פ**" (שם בפסקה 29). בית המשפט לא קבע מסמרות בעניין נטל הרף הראשוני, אך ציין כי ניתן לומר שהרף לצורך קבלת מידע ומסמכים אמור להיות נמוך מהדרישה להוכחת הטענה להגנה מן הצדק עצמה.

מן הכלל אל הפרט:

בעניינינו, סבורני לאחר ששמעתי טענות הצדדים ועיינתי בטענותיהם בכתב, כי יש להורות על מסירת אישור השלמת החקירה וההנמקה, והכל מן הנימוקים הבאים:

ראשית אציין בעניין כך שחובה על המבקשים "לפסוע" לתוך גדרה של ההגנה מן הצדק ברמה ראשונית בהתאם לנטל שנקבע בעניין נווה, הרי שהנתונים העובדתיים הגולמיים שעומדים בפני בית המשפט מצביעים על כך שההגנה הרימה את הנטל בהיבט זה, וזאת לכל הפחות בעניין הטענות שעולות בדבר שיהיו. המדובר הוא בכתב אישום שהוגש ביום 08.07.2019 הנוגע לאתר "בראון" במועצה האזורית קדומים, אשר היה באותה תקופה רלבנטית לכתב האישום אתר לסילוק פסולת יבשה. כתב האישום הוגש כנגד 10 נאשמים, וחובק עבירות מתחום איכות הסביבה ורישוי עסקים. כפי שניתן לראות מכתב האישום הרי שהעבירות המיוחסות למבקשים בהתאם לסע' 16 מיום 14.03.2013 ועד 15.09.2014, כמו כן ניתן לראות כי בוצעו עבירות בכתב האישום בעניין שריפה שהתחוללה באתר בראון ביום 22.06.2014, וכך שהעבירות נמשכות עד ליום 15.09.2014, ועדיין כתב האישום מוגש לאחר מחצית שנת 2019, כ-5 שנים לאחר סיום ביצוע העבירות לכאורה, נתון משמעותי לכל הדעות שעל בית המשפט לבחון את נפקותו המשפטית. לכך מצטרפת החלטת המשיבה אשר ביום 26.08.2020 נמסרה ההודעה בעניינה לב"כ המבקשים כי הוחלט לבצע השלמת חקירה בנוגע לתיק זה ושני תיקים נוספים התלויים ועומדים, כאשר תוצרי השלמת החקירה נמסרו לב"כ המבקשים ביום 05.05.2021 וזאת בהתאם לנתונים שנמסרו מאת ב"כ המשיבה. ברי כי שמורה למשיבה הזכות לבצע השלמת חקירה בהתאם להנחיית פרקליט המדינה והפסיקה המלווה הליך מסוג זה. יחד עם זאת, בבוא היום, החלטה כגון דא עתידה להיבחן תחת שבט ביקורתו של בית המשפט, וזאת בהתאם לטענות אשר יכולות לעלות כתוצאה מנקיטת פעולות מסוג זה, ובעניינינו עולות טענות עם גוונים שונים וענפים שונים של הגנה מן הצדק.

זה המקום לציין כי בחודש ינואר 2019 פורסם ברשומות תיקון מס' 87 לחסד"פ, וזאת בעניין רפורמה משמעותית בהתייחס למשכי הזמן לטיפול בהליכים פליליים. הרפורמה עוסקת בנושא ההתיישנות של עבירות פליליות והתיישנות העונשים ונקבעה בה הוראה כללית בדבר הגבלת משך הליכי החקירה וההעמדה לדין.

העיקרון העומד בבסיס תיקון חקיקה זה כי יש צורך להציב גבולות ברורים להתפרסותו של הדין הפלילי ומניעת תוצאה משפטית "המעוררת קושי" ונובעת מהתארכותן של חקירות ללא גבול לצד השלכות של חלופי פרקי זמן משמעותיים על זכותם של חשודים ונאשמים בהליך הוגן (ראו: "ואף על פי שיתמהמה הסדרי הגבלת משך חקירה והעמדה לדין בתיקון מספר 87 לחוק סדר הדין הפלילי" אירית שלזינגר - זריבי ונועם גוטמן; הסנגור 289).

עיינתי במסמך שהוגש לעיוני וסומן במ/1 לעניין אישור השלמת החקירה וההנמקה הקצרה הנמצאת בו, ואני מוצא לנכון למסור אותו לידי ההגנה, שכן אין הוא מהווה תרשומת פנימית ואין במסירתו מאומה אשר יפגע בשיח החופשי אשר מתבקש והרשויות מתבקשות להגן עליו.

ברע"א 7461/16 מ"י - אגף המכס והמע"מ נ' פן דור תעשיות בע"מ, נקבע, וכב' השופט עמית עומד על כך בספרו, כי "לא די לרשות כי תכתיר מסמך כתרשומת פנימית כמעין מילת קסם שיש בה כדי לחסום את העיין במסמך. על מנת לבחון את טענת החיסיון על בית המשפט לעיין במסמך ולבחון האם יש בגילוי כדי לגרום ל"אפקט מצנן" על אנשי הרשות במתן ביטוי לדעתם בדיונים פנימיים".

כפי שציינתי לעיל, אני מוצא כל "אפקט מצנן" בתכנים אשר נמצאים במסמך אותו החלטתי להעביר לרשות המבקשים. אין כל עניין של הבעת דעות שונות מתוך שיח פנימי של אנשי רשות שונים, מדובר במסמך תמציתי, נקודתי, בעניין אישור השלמת חקירה ובאופן כללי האדנים עליהם נסמכת אותה החלטה.

בבש"פ 7955/13 פלוני נ' מ"י, נדונה הסוגיה בדבר זכות ההגנה לעיין בנימוקי אישור יועץ משפטי לממשלה בעניין הגשת כתב אישום כנגד קטין לפי הוראות סע' 14 לחוק הנוער, באותו מקרה ניתן לראות כי המדינה הסכימה כי אישור יועץ משפטי הוא מעשה הדורש הנמקה ובמקרים המתאימים ההגנה תוכל גם לקבל מידע בדבר אותה הנמקה במסגרת בקשה לפי סע' 108 לחסד"פ:

"עמדת הסנגוריה היא שמוטלת על המשיבה חובה להעביר את הנימוקים שביסוד האישור שניתן להגשת כתב אישום לפי סעיף 14 לחוק הנוער לידי העומד לדין, אם כי הסנגוריה מעדיפה להגיש את הבקשות לקבלת הנימוקים במתווה פרוצדוראלי של טענה מנהלית כללית בהתאם להלכה שנקבעה בבג"ץ 9131/05 ניר עם כהן ירקות אגודה שיתופית חקלאית בע"מ נ' מדינת ישראל [פורסם בנבו] (6.2.2006).....הסנגוריה מוסיפה, כי חשיפת הנימוקים במסגרת הליך של תקיפת ההחלטה על ההעמדה לדין באמצעות טענת "הגנה מן הצדק" הקבועה בסעיף 149(10) לחוק סדר הדין הפלילי ורק לאחר שבית המשפט משתכנע כי העיין בהם דרוש לצורך דיון אפקטיבי בטענה האמורה, כפי שמציעה המשיבה, אינה פתרון מספק. נטען כי ראוי שהנאשמים יקבלו את הנימוקים בשלב מוקדם יותר כך שיוכלו להחליט בצורה מושכלת האם נכון להעלות טענה של הגנה מן הצדק ולבקש כי יבוטל כתב האישום. עוד טוענת הסנגוריה כי אישור הגשת כתב אישום לפי סעיף 14 לחוק הנוער הוא מקרה חריג שיש עימו חשש של פגיעה משמעותית באפשרות לשיקום הקטין הנאשם, ולכן יש חשיבות מוגברת למתן

הנימוקים ולקיום ביקורת שיפוטית אפקטיבית על החלטה על ההעמדה לדין, מה שאין כן במקרים "רגילים" של החלטה להעמיד לדין. עוד נטען, כי ניסוח ההנמקה יחייב את הגורם המאשר להישמר ממתן אישור כלאחר יד, והובעה ההערכה ש"היד קלה" במתן אישורים להגשת כתב אישום על אף שחלפה שנה ממועד ביצוע המעשה המיוחס לנאשם הקטין.

המשיבה מקבלת את עמדת הסנגוריה לפיה כל החלטה מנהלית, לרבות מתן אישור על העמדה לדין לפי סעיף 14 לחוק הנוער, צריכה להיות מנומקת. עם זאת נטען כי לא קיימת חובה להעלות נימוקים אלה בצורה מפורטת על הכתב ולמוסרם לידי הנאשם. המשיבה טוענת כי לא קיים מקור משפטי המחייב אותה להעביר את הנימוקים, כאשר היא חוזרת על טענתה לפיה נימוקי היועץ או המשנה לפרקליט המדינה לא מהווים "חומרי חקירה" כמשמעים בסעיף 74 לחוק סדר הדין הפלילי. המשיבה דוחה את טענתה של הסנגוריה לפיה חובת ההנמקה המנהלית מקימה חובה להעביר את הנימוקים לנאשם. לבסוף מצהירה המשיבה, כי במקרים חריגים, בהם בית המשפט ימצא כי לצורך הדיון בטענת הגנה מן הצדק לפי סעיף 149(10) לחוק סדר הדין הפלילי על הגורם המאשר לפרט בכתב את הנימוקים להעמדה לדין לפי סעיף 14, המשיבה תפעל בהתאם להוראות בית המשפט ותעביר את הנימוקים לנאשם. המשיבה מוסיפה כי גם במקרים המתאימים בהם תעביר את הנימוקים, המסלול הדיוני לקבלם אינו באמצעות הוראת סעיף 74 אלא באמצעות סעיף 108 לחוק סדר הדין הפלילי ("צו להמצאת מסמכים ומוציגים")."

המבחנים על בסיסם בית המשפט יבחן האם יש מקום להעביר נימוקים אלו מבוססים על מבחני הרלבנטיות והתועלת הפוטנציאלית להגנת הנאשם לצד עוצמת הפגיעה האפשרית באינטרסים מוגנים אחרים (בש"פ 7233/18 בכיראת נ' מ"י).

בסופו של דבר, אכן קיימת חשיבות כי בתוך הרשות המנהלית יוכלו הגורמים הרלבנטיים להתבטא בחופשיות, כך שלא ייווצר אפקט מצנן על ידי חשיפת מסמכים. יחד עם זאת כפי שהכירה הפסיקה וככלל "זכותו של הפרט לעיין במסמכים המוחזקים בידי הרשות המנהלית... היא ממושכלות היסוד של המשטר הדמוקרטי" והיא חלק מזכות העיון הפרטית (עמית עמ' 784 ורע"א 291/99 אספקת אבן ירושלים נ' מנהל מע"מ), וכפי שציינתי לעיל, אין בחשיפת התוכן אשר נמצא במסמך שהוצג לעיוני כדי לפגוע בשיח הפתוח שמתקיים ברשויות התביעה.

לאור כל האמור לעיל, אני מורה על העברת הנימוקים ואישור השלמת החקירה לידי המשיבים.

ניתנה היום, ג' תמוז תשפ"ג, 22 יוני 2023, בהעדר הצדדים.